

Celosvětový summit k čtenářské gramotnosti 2018

World Literacy Summit 2018

Úvod

Třetí světový summit o čtenářské gramotnosti se konal v Oxfordu ve Velké Británii a byl zahájen 24. března 2018. Jeho ústředním motto bylo „Close the Literacy Gap“. Kongres poskytl příležitost pro vzájemné setkání více než 300 delegátů z 54 zemí a umožnil jim navázat spolupráci, sdílet nápady, učit se a strategicky plánovat, jak „uzavřít globální mezery“ ve čtenářské gramotnosti v 21. století. Summit nabídl platformu pro diskusi a sdílení vědomostí a zkušeností mezi některými nejsilnějšími aktéry (organizací, vzdělávacích institucí), podílejících se na celosvětovém rozvoji čtenářské gramotnosti.

Mezi přednášejícími na téma Světová čtenářská gramotnost byli kromě zástupců Karlovy univerzity a dalších významných vzdělávacích a výzkumných institucí také: World Vision, Deaf Children Worldwide, Pencils of Promise, Malaika, World Literacy Foundation, National Literacy Trust, Sun Books, Books for Africa, LitWorld, Plan International, SIL International, STIR Education, The Citi-

zens Foundation, Book Aid International, Aid Afghanistan for Education, Nelson Mandela University, Queen's University, Libraries Without Borders, San Diego State University, Pro Literacy, University of Melbourne, University of South Africa a mnoho dalších.

Na summitu bylo prezentováno mnoho inspirativních podnětů, jak čelit celosvětovým problémům v souvislosti s chybějící nebo nedostatečně rozvinutou čtenářskou gramotností dětí i dospělých. Na summitu jednoznačně zaznělo, že **čtenářská gramotnost** je považována za klíčovou gramotnost v boji proti světové chudobě a pro vytváření mírumilovných vztahů mezi národy.

Celosvětový summit svolala celosvětově působící nezisková nadace **The World Literacy Foundation (WLF)**, která se pokouší vymanit mladé lidi z chudoby prostřednictvím rozvíjení jejich čtenářské gramotnosti. Každý jedinec by měl být schopný číst a psát, aby se mohl zapojit do života soudobé společnosti. WLF buduje silné společenství, poskytuje podporu organizacím zabývajícím se čtenářskou gramotností a zvyšuje jejich

účinnost prostřednictvím inovativních řešení v podobě kvalitních materiálů pro vzdělávání po celém světě. WLF každoročně uděluje ceny za pokroky ve čtenářské gramotnosti.

Nezastavit se v polovině cesty

Poselství celého summitu, které se shoduje s jedním z poselství Organizace spojených národů¹, je „Nezastavit se v polovině cesty“ v udržitelném rozvíjení čtenářské gramotnosti. OSN připravilo inspirativní video, které prezentuje, jak se pokročilo v naplňování cílů udržitelného rozvoje v letech 2000–2015 (viz <https://www.youtube.com/watch?v=q5nFFtNtUM4w>).

Úvodního projevu se ujala **princezna Laurentien Nizozemská**, která vyzývala všechny, aby se ve své práci i přes dílčí neúspěchy nezastavili. Vyjádřila se, že i sama cítí stud za to, že po mnoha letech působení v UNESCO, Reading & Writing Foundation nebo Missing Chapter Foundation a i přes obrovskou snahu se stále nepodařilo dosáhnout toho, aby 100 % populace bylo čtenářsky gramotné. Vyzdvihla vše, co se podařilo a vyzvala všechny zúčastněné k pokračování v jejich práci. Odhaduje se, že i přes intervenci všech organizací a institucí se čtenářská gramotnost dětí a dospě-

lých v průměru rozšířila jen o 4 % každý rok v letech 2000–2015.

Na summitu zaznělo mnoho konkrétních inspirací, výsledků zkoumání a možností, jak čelit celosvětovým problémům v souvislosti s chybějící nebo nedostatečně rozvinutou čtenářskou gramotností dětí i dospělých.

Mezi ty, které se jeví jako zásadní pro „nastartování“ budoucích změn a to nejen v politice rozvoje světové čtenářské gramotnosti, patří²:

Právo na vzdělávání

- Cílem Organizace spojených národů (OSN)³ je zajistit, aby všechny dívky a chlapci dokončili bezplatnou, rovnoprávnou a kvalitní základní a střední školu. Také se snaží zamezit rozdílům pohlaví ve vzdělávání a zajistit stejný přístup ke vzdělávání dětem se znevýhodněním a ohroženým dětem.
- Jediný rok navíc na vzdělávání dívek na střední škole v rozvojových zemích může zvýšit jejich budoucí výdělek o 10–20 %.
- Jedno ze čtyř dětí, které nechodí do školy, pochází ze zemí postižených konfliktem.
- Patnáct milionů dívek z celého světa ve věku prvního stupně základní školy (50 % ze subsaharské Afriky) nebude nikdy chodit do školy.

¹ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>

² worldliteracysummit.org

³ Cílem OSN je zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce.

- Sto tři milionů mladých lidí z celého světa nemá základní dovednosti ve čtenářské gramotnosti a víc než 60 % z nich jsou ženy.
- Kvalita vzdělávání dětí v průběhu válečných událostí může být velmi nízká, průměrně připadá sedmdesát dětí na jednoho učitele.
- Ve třicet pěti zemích světa postižených konflikty a humanitární intervencí bylo přerušeno vzdělávání 75 milionů dětí ve věku od 3 do 18 let.
- Na světě je 774 milionů negramotných dospělých. Dva ze tří jsou ženy.
- „Míra“ rozšíření celosvětové čtenářské gramotnosti dospělých byla v roce 2016 téměř 86 %.

Jazyková vybavenost

- Ukazuje se, že získat pokročilou úroveň čtenářské gramotnosti vyžaduje alespoň šest let vzdělávání v mateřském jazyce dítěte.
- Děti ze zemědělských oblastí, které se méně setkávají s druhým jazykem, zůstávají ve škole déle a méně často opouštějí ročník.
- Mateřský jazyk dítěte se ukazuje být nejefektivnějším jazykem pro pregramotnost.

Pregramotnost

- Děti, které absolvovaly alespoň dva roky předškolního vzdělávání v oblasti čtenářské pregramotnosti vykazují lepší výsledky, než jiní patnáctiletí.

- V zemích jejichž obyvatelé mají nízké příjmy, má pouze jedno z pěti dětí přístup k předškolnímu vzdělávání.

Socio-ekonomický status

- Slovní zásoba dětí velmi úzce souvisí s jejich socio-ekonomickým zázemím.
- Již u tříletých dětí existuje významný rozdíl v rozsahu slovní zásoby mezi nejbohatšími a nejchudšími rodinami.

Lidé se zdravotním znevýhodněním

- Míra celosvětové čtenářské gramotnosti dospělých se znevýhodněním je 3%.
- Odhaduje se, že jedna třetina z 58 milionů dětí, které nechodí do školy, má zdravotní znevýhodnění.
- Mnoho dětí se zdravotním znevýhodněním nikdy nenastoupí do školy.
- U dětí se zdravotním znevýhodněním ve věku jedenáct let je pravděpodobnost, že nastoupí do školy, o 13 % nižší než u dětí bez zdravotního znevýhodnění.

Informační a komunikační technologie

- Využívání informačních a komunikačních technologií (ICT) ve vzdělávání může hrát klíčovou roli při poskytování nových forem podpory učitelů, žáků a celého vyučovacího procesu.

- Očekává se, že do roku 2030 všichni mladí a většina dospělých získá takové dovednosti ve čtenářské a matematické gramotnosti, které jsou potřeba v digitálním věku.
- Schopnost vzdělávacích systémů rozvíjet nové ekonomické dovednosti mohou pomoci zemím stát se více konkurenceschopnými.

Investice do vzdělávání

- V nejméně třiceti pěti zemích vlády investovaly méně než 4 % HDP a méně než 15 % celkového rozpočtu na vzdělávání. Negramotnost stojí svět 1,19 bilionů US dolarů každý rok (nezaměstnanost, kriminalita, zdravotní péče atd.).

Tato konstatování vedou k opravdu vážnému zamyšlení, jak cíleně a efektivně čtenářskou gramotnost rozvíjet v kontextu a v systému rozvoje vzdělávání v konkrétních zemích. A právě z tohoto důvodu na summitu mj. zazněly i konkrétní příklady z několika zemí, které s rozvoje čtenářské gramotnosti dlouhodobě „bojují“ a výsledky se postupně dostávají.

Inspirační zdroje

Pro inspiraci uvádíme čtyři, které nás nejvíce zaujaly.

1. „Access is Success“ (přístup je postup) bylo motto příspěvku - **Lennarta**

Meijera (LM), který nás velmi zaujal. Tento ředitel Sun Books Uganda (iniciativa Nadace světové čtenářské gramotnosti), má odborné znalosti v oblasti digitální gramotnosti, vzdělávání a rozvoje učitelů. Věřící, že technologie změní vzdělávací prostředí a poskytnou nové příležitosti pro miliony dětí a mládeže v 21. století. LN prezentoval práci Sun Books v Ugandě jako inovativní přístup k uzavření „mezery v rozvoji čtenářské gramotnosti“ ve 21. století. Ve své práci se zaměřuje především na „children from off the grid communities“ – děti, které se nevejdou do žádných tabulek, přesto tu jsou a nemají přístup ke knihám a nemohou se vzdělávat. Jsou to například děti z chudých rodin, děti negramotných rodičů, děti cizinců.

2. Velice podnětný, až neuvěřitelný byl příběh světově uznávané modelky **Noelly Coursaris Musunka (NCM)**, která od 3 let vyrůstala v různých pěstounských rodinách, protože její matka žila ve velké chudobě v Kongu. Stala se zakladatelkou neziskové organizace Malaika, která pracuje na vzdělávání a posílení děvčat a komunit ve své rodné zemi Konžské demokratické republice a je velvyslankyní pro Globální fond boje proti AIDS, tuberkulóze a malárii. NCM představila síť škol pro dívky své organizace Malaika, které na zelené louce vybuodovala v republice Kongo. O dívky se stará i po škole, zajišťuje jim nocleh, stravu alespoň 2x denně, pitnou vodu, pro

- niž musela vybudovat studny a vodu dopravovat z velkých vzdáleností, zdravotní péči apod.
3. Další zajímavou a velmi inspirativní osobností, která na summitu vystoupila, byla Hassina Sherjan, která hovořila o rozšiřující se síti škol v Afghánistánu, a také, jak je těžké změnit tradici, ve které ženy do školy nepatří. Její zásluhou se daří tradici pomalu měnit a do afghánských škol chodí stále více dívek. **Hassina Sherjan (HS)** je profesionální odbornicí s více než dvaceti lety zkušeností v oblasti vzdělávání, obchodu, komunikace a žurnalistiky, je zakladatelkou a generální ředitelkou společnosti Aid Afghanistan pro vzdělání, majitelkou a generálního ředitelkou společnosti Boumi Group of Companies. Boumi Production je jediná mezinárodně uznávaná společnost vlastněná v Afghánistánu ženou a jediná afghánská společnost s americkou ochrannou známkou. HS je spoluautorkou knihy „Toughing It Out in Afghanistan“, která byla publikována v únoru 2011. HS žije v Kábulu. Narodila se v Afghánistánu, ale žila v USA mnoho let, zatímco země byla ve válce. V roce 2001 se stala jedním z mnoha afghánských ex-patů, kteří se po pádu Tálíbanu vrátili a vybudovali novou zemi. HS získala cenu mezinárodní aliance pro ženy World of Difference Award 2012. Je velvyslankyní pro Den podnikání žen, která zastupuje Afghánistán a je velvyslancem pro Světový den nevládních organizací.
4. **Radost (prožitek) ze čtení ovlivňuje porozumění čtenému a budoucí socio-ekonomický status dětí** - motto dalšího příspěvku, který přednesla Jade Jacobsohn (JJ), ředitelka kampaně Nal'ibali. JJ je zkušená antropoložka a generální ředitelka kampaně Nal'ibali - Jižní Afrika pro čtení pro zábavu. JJ zvládla různé vzdělávací projekty zaměřené zejména na rozvoj raného dětství a environmentální výchovu v hospodářsky znevýhodněných oblastech a úzce spolupracovala s Anglo American, Takalani Sezame a Food for Development. Její akademická kvalifikace zahrnuje čestné uznání ve společenských vědách z Rhodos University a magisterský diplom ve společenských vědách z College in London. Významně podporuje investice do školství a jako argument uvádí neúměrně větší investice na ztráty, pokud společnost není dostatečně čtenářsky gramotná. Říká, že až tři miliony lidí na světě onemocní, protože nemají dostatečné informace jak se léčit, nepřečtou si příbalový leták k lékům, užijí špatné léky apod. Jedním, z jejích doporučení pro rozvoj čtenářské gramotnosti je např. to, že žák by měl mít na výběr alespoň z 8 knih, aby byla šance, že ho některá z nich osloví. Dalším, že je velmi důležité věnovat dětem svou pozornost, číst s nimi knihy a jít jim správným čtenářským příkladem.

Závěr

Světový summit byl velmi inspirativní. Vedl všechny k zamyšlení nad vážností situace, ale také nabídl celou řadu tzv.

příkladů dobré praxe. Podrobné informace o summitu, stejně tak znění příspěvků je možno získat na webových stránkách summitu <https://worldliteracysummit.org/>.

Literatura

- Kramplová, I. & Potužníková, E. (2005). *Jak (se) učí číst*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- Ronková, J. (2015). *Rozvoj čtenářské gramotnosti*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Straková, J. (2016). *Mezinárodní výzkumy výsledků vzdělávání. Metodologie, přínosy, rizika a příležitosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Wildová, R. (2013). *Rozvoj počáteční čtenářské gramotnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

Prof. PaedDr. Radka Wildová, CSc.

Mgr. Jolana Ronková, Ph.D.

Katedra preprimární a primární pedagogiky

Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

radka.wildova@pedf.cuni.cz

jolana.ronkova@pedf.cuni.cz